

Staatssecretaris van Economische Zaken
De heer ir. M.H.P van Dam
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

c.c. De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu
Mevrouw S.A.M. Dijksma
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Bilthoven, 29 augustus 2016

TCB 2016-2

Betreft: Advies Uistel uitrijverbod mest en zuiveringsslib

Geachte heet Van Dam,

Op verzoek van het Ministerie van Economische Zaken heeft de Technische Commissie Bodem (TCB) een advies opgesteld over een verzoek tot uitstel van het uitrijverbod voor mest en zuiveringsslib en uitstel van de inzaaidatum van groenbemesters in verband met een 'vanuit bemestingstechnisch oogpunt gezien heel extreem jaar.

Onderstaand vindt u het advies van de TCB.

Samenvatting

Verzoek om uitstel

TCB is gevraagd advies op te stellen over een verzoek tot uitstel van het uitrijverbod van drijfmest en uitstel van de inzaaidatum van groenbemesters. Cumela Nederland heeft dit verzoek ingediend, omdat, zo geeft men aan, het voorjaar lang nat en koud was, waardoor op veel percelen geen bemesting heeft plaatsgevonden en de oogst van diverse gewassen laat is.

Weersomstandigheden

Gegevens van het KNMI laten zien dat maart en april landelijk gemiddeld enigszins aan de koude kant waren, maar dit is niet extreem te noemen. Juni 2016 was wel een extreem natte maand, met grote verschillen tussen de regio's. Met name delen van zuidoost Nederland hadden te kampen met grote hoeveelheden neerslag. Half augustus was de verwachting dat het weer eind augustus wisselvallig zou zijn, hetgeen oogstwerkzaamheden zou bemoeilijken. Maar dit blijkt vooralsnog niet het geval; eind augustus is droog en zonnig.

Verlenging uitrijperiode

Aan het eind van de zomer is de groeisnelheid van akkerbouwgewassen nihil en van gras gering. Het bemestingsadvies is dan ook om na half augustus op grasland geen dierlijke mest meer toe te passen. Organische meststoffen zoals dierlijke mest dragen maar beperkt bij aan de grasgroei, waardoor de werkingscoëfficiënt laag is bij toediening in het najaar. Bij aanwending van dierlijke mest in het najaar is de kans dus groot dat niet alle toegediende stikstof kan worden opgenomen en uitspoelt.

Uitstel inzaaidatum groenbemester

Uitstel van de inzaaidatum van groenbemesters is op zich niet bezwaarlijk. Groenbemesters hebben slechts een beetje stikstof nodig na het ontkiemen van het zaad, om op gang te komen. Als onvoldoende stikstof in de bodem aanwezig is, is een kleine hoeveelheid kunstmeststikstof de meest geschikte bemesting.

Ter overweging

Gezien de frequentie van de verzoeken tot uitstel van het uitrijverbod, die veelal voortkomen uit een tekort aan mestopslagruimte, geeft de TCB in overweging om naar een meer structurele oplossing te zoeken. Naar de mening van de TCB moet deze oplossing primair worden gezocht in vergroting van de capaciteit van

mestopslag op veehouderij- en akkerbouwbedrijven, zodat opslag- en transportcapaciteit minder beperkend zijn. Deze oplossingen worden niet gestimuleerd door steeds weer verzoeken tot vrijstelling en ontheffing van het uitrijverbod te honoreren.

Advies

Dit alles in overweging nemende ziet TCB geen redenen voor het verlengen van de uitrijperiode voor dierlijke mest. Het is daarentegen niet bezwaarlijk de inzaaiperiode voor groenbemesters met twee weken te verlengen. De TCB adviseert alles in overweging nemend:

- Geen uitstel te verlenen voor het uitrijverbod van dierlijke mest;
- De inzaaiperiode voor groenbemesters met twee weken te verlengen tot 15 september 2016, waarbij een beperkte hoeveelheid kunstmest als enige geschikte startbemesting wordt gezien.

Inleiding

Het ministerie van EZ heeft TCB gevraagd een advies op te stellen over een verzoek tot uitstel van het uitrijdverbod voor mest en zuiveringsslib en uitstel van de inzaaidatum van groenbemesters in verband met een 'vanuit bemestingstechnisch oogpunt gezien heel extreem jaar'.

Het ministerie geeft aan dat ze een tijdelijke vrijstelling wil verlenen van artikel 4, derde lid van het Besluit gebruik meststoffen (Bgm) en van artikel 28, eerste lid, onderdeel b, onder 1, van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet.

TCB heeft afgelopen jaren eerder advies uitgebracht over verlenging van de uitrijperiode voor dierlijke mest, namelijk in 2011¹, 2013², 2014³ en 2015⁴. De TCB bouwt in dit advies hierop voort.

Verzoek om uitstel uitrijdverbod en inzaaidatum groenbemesters

Op 17 augustus 2016 heeft Cumela Nederland de Staatssecretaris van Economische Zaken verzocht de uitrijperiode van drijfmest en vloeibaar zuiveringsslib uit te stellen tot ten minste 16 september, maar liever nog tot 1 oktober. Cumela Nederland geeft daarbij het volgende aan: "Dit voorjaar was het lang koud en nat, waardoor op veel percelen geen bemesting met dierlijke mest heeft plaatsgevonden. Hierdoor en door het wisselvallige weer van de afgelopen maanden is de oogst van diverse gewassen laat. (...) Hoewel de weersomstandigheden deze week gunstig zijn voor de oogst, staat ons met ingang van dit weekend al weer wisselvallig weer te wachten. Vanuit landbouwkundig oogpunt is er ook nog de noodzaak tot bemesting vooral op grasland en voor de ontwikkeling van groenbemesters. Als het uitrijdverbod op 1 september ingaat zal dit leiden tot een aantal chaotische bemestingsdagen eind augustus, waarbij ondanks ongunstige omstandigheden en ondanks grote risico's op structuurschade toch nog mest uitgereden gaat worden."

Naast uitstel van het uitrijdverbod vraagt het ministerie van EZ om advies t.a.v. uitstel van de inzaaidatum van groenbemesters. In het Besluit Gebruik Meststoffen is de voorwaarde opgenomen dat bouwland in augustus mag worden bemest indien groenbemesters worden ingezaaid voor 1 september.

Weersomstandigheden

Cumela Nederland geeft aan dat er dit jaar sprake was van een 'lang koud en nat voorjaar' en 'wisselvallig weer in de afgelopen maanden'. Landelijk gemiddeld is er in juni 118 mm neerslag gevallen, terwijl 68 mm gemiddeld is. Verschillen tussen regio's zijn groot. In delen van zuidoost Nederland viel meer dan 200 mm. Hierdoor is het potentieel neerslagoverschot in het tijdvak 1 april tot 31 juli in die gebieden circa 100 mm, terwijl het langjarig gemiddeld potentieel neerslagoverschot circa -60 mm bedraagt⁵. De cijfers van het KNMI over 2016 geven voor april en mei geen extreem natte periodes aan. De maanden maart en april waren aan de koude kant (gemiddeld 0,5 tot 0,8 graden lager dan normaal), de maanden mei tot en met juli (en naar verwachting ook augustus) zijn allen warmer dan normaal (0,5 tot 1,4 graden hoger dan normaal)⁶. Het blijkt dus dat de extreme weersituatie zich beperkt tot enkele specifieke regio's in juni, zoals het zuidoosten van het land.

Over een langere periode gezien veranderen de temperatuur en neerslag in Nederland. Tot 2011 werden als ijkpunt voor 'normale langjarige gemiddelden' de cijfers over de periode 1971-2000 gebruikt. Sinds 2011 worden de cijfers van 1981-2010 gebruikt. De keuze van dit ijkpunt beïnvloedt ook het beeld. Het voorjaar was gemiddeld in de periode 1981-2010 iets warmer dan in 1971-2000. Dit maakt dat als we de weersituatie in 2016 zouden vergelijken met het gemiddelde in 1971-2000 dat dan geen sprake meer zou zijn van een voorjaar dat kouder is dan normaal.

Een tweede reden voor aanvraag tot uitstel vormt de weersverwachting voor eind augustus. Cumela stelt op woensdag 17 augustus dat "met ingang van dit weekend ons al weer wisselvallig weer staat te wachten". Die weersverwachting blijkt echter niet juist; de week van 21 tot 28 augustus is zonnig en droog, waardoor gewas oogsten en mest aanwenden goed mogelijk is.

¹ Advies verlengen uitrijperiode dierlijke mest, [TCB A066](#) (2011)

² Advies verzoek om verlenging uitrijperiode, [TCB A088](#) (2013)

³ Advies beoordeling verzoek om verlenging uitrijperiode dierlijke mest, [TCB A098](#) (2014)

⁴ Advies motie verlengen inzaaiperiode groenbemester en uitrijden dierlijke mest, [TCB A0107](#) (2015)

⁵ [KNMI, 2016](#)

⁶ [KNMI, 2016](#)

In 2015 constateerde de TCB⁷ al dat de als uitzonderlijk bestempelde weersomstandigheden zo frequent optreden dat er nauwelijks meer van ‘uitzonderlijk’ kan worden gesproken. Gemiddeld werd sinds het jaar 2000 iedere twee jaar een vrijstelling verleend van het verbod om dierlijke mest uit te rijden na 31 augustus vanwege uitzonderlijke weersomstandigheden. De TCB vroeg zich in het betreffende advies af waarom agrariërs hier niet beter op anticiperen. Het met grote regelmaat verlenen van een verlenging van de uitrijperiode van dierlijke mest stimuleert het anticiperen van agrariërs zeker niet. Met dit verzoek in het vierde jaar op rij lijkt een structurele oplossing zeer noodzakelijk. Ook hierover adviseerde de TCB al in 2011⁸: “De TCB vindt dat agrariërs beter dienen te anticiperen op grillige weerpatronen door de dierlijke mest eerder in het seizoen toe te dienen en door aanpassing van de mestopslagcapaciteit”.

Goede landbouwpraktijk

Bemestingsadviescommissie

De Bemestingsadviescommissie (formeel: Commissie Bemesting Grasland en Voedergewassen) is een initiatief van LTO-Nederland. De commissie bestaat uit een brede vertegenwoordiging van onafhankelijke onderzoekers en adviseurs en draagt zorg voor een onafhankelijk bemestingsadvies dat voor iedereen beschikbaar is.

De bemestingsadviescommissie adviseert (ook in 2016)⁹ de laatste dierlijke mest op grasland al voor half augustus toe te passen om teveel nawerking van (de organisch gebonden stikstof in) dierlijke mest in het najaar te voorkomen. Dierlijke mest aangewend begin september zal maar zeer beperkt bijdragen aan de grasgroei in de eerste 2-3 weken na aanwending en door de lange nawerking van dierlijke mest komt er ook na oktober nog stikstof vrij. Daardoor is de werkingscoëfficiënt van dierlijke mest laag bij najaarstoediening¹⁰.

Verlenging uitrijperiode

De TCB heeft eerder geadviseerd over ontheffingen van het uitrijverbod voor dierlijke mest, waarbij is aangegeven dat mest uitrijden aan het einde van het groeiseizoen in zijn algemeenheid van weinig betekenis is voor de nutriëntenvoorziening van gewassen. Dat geldt ook voor gebieden waar in juni sprake was van extreme neerslag. Aan het einde van het groeiseizoen is de groeisnelheid van gewassen gering⁸.

Cumela Nederland geeft in haar verzoek aan dat de weersomstandigheden in september veelal zo zijn dat er goed uitgereden kan worden en dat de gewassen nog volop in de groei zijn. De afgelopen jaren zijn er in de loop van september bijvoorbeeld nog volwaardige snedes gras geoogst.

Verlenging inzaaiperiode groenbemester

Voor de akkerbouw noemt Cumela de noodzaak van bemesting vooral voor de teelt van groenbemesters. Hierover heeft de TCB in eerdere adviezen ook uitspraken gedaan. Verlenging van de inzaaiperiode van groenbemesters, is op zich niet bezwaarlijk. De TCB heeft eerder echter ook aangegeven dat groenbemesters die later worden ingezaaid minder stikstof kunnen wegvangen. Bovendien hebben groenbemesters na ontkiemen in het algemeen een beetje stikstof en geen fosfaat nodig om op gang te komen, daarvoor is geen drijfmest nodig. Een kleine hoeveelheid kunstmeststikstof volstaat¹¹.

Concluderend

De TCB constateert dat er alleen in bepaalde regio's van Nederland sprake is geweest van extreme weersituaties (extreem veel neerslag in juni in delen van zuidoost Nederland). Landelijk gezien wijken de weersituaties niet zo sterk van het langjarig gemiddelde af dat het een goede reden is voor uitstel van het uitrijverbod. Daar komt bij dat een latere inzaai van groenbemesters mogelijk is met behulp van een beperkte kunstmestgift. Daarnaast blijkt het de laatste week van augustus, tegen de eerdere verwachting in, zeer gunstig oogstweer te zijn.

De noodzaak voor uitstel is niet gelegen in een nutriëntenbehoefte van het gewas (de werkingscoëfficiënt van dierlijke mest is laag bij najaarstoediening), maar in de beschikbaarheid van dierlijke mest (volle mestkelders) in combinatie met nog niet benutte mestplaatsingsruimte. Daarmee is geen sprake van landbouwkundige noodzaak, maar bedrijfseconomische noodzaak.

⁷ Advies motie verlengen inzaaiperiode groenbemester en uitrijden dierlijke mest, [TCB A0107](#) (2015)

⁸ Advies verlengen uitrijperiode dierlijke mest, [TCB A066](#) (2011)

⁹ bemestingsadviescommissie, [nieuwsitem 27-07-2016](#)

¹⁰ [bemestingsadvies.nl](#)

¹¹ Advies beoordeling verzoek om verlenging uitrijperiode dierlijke mest, [TCB A098](#) (2014)

Het (ad hoc) verlengen van de uitrijperiode zou voor sommige veehouders op dit moment weliswaar een uitkomst zijn, maar vanuit oogpunt van goede landbouwpraktijk en efficiënt gebruik van schaarse grondstoffen vindt de TCB dit ongewenst.

Zoals in 2014 al aangegeven¹¹, ligt de structurele oplossing voor dit probleem veeleer in mestverwerking, waardoor export naar buiten de Nederlandse landbouw mogelijk wordt. Daarnaast is uitbreiding van de opslagcapaciteit voor dierlijke mest (op veehouderij- en/of akkerbouwbedrijven) nodig. Deze oplossingen worden niet gestimuleerd door steeds weer verzoeken tot vrijstelling en ontheffing van het uitrijverbod te honoreren.

TCB geeft het ministerie van EZ in overweging de wettelijk verplichte capaciteit van de opslagruimte voor dierlijke mest op veehouderijbedrijven aan te scherpen.

Op het verzoek van Cumela aan het ministerie van EZ, en van het ministerie van EZ aan de TCB, adviseert de TCB alles in overweging nemend het volgende:

- Geen uitstel te verlenen voor het uitrijverbod van dierlijke mest;
- De inzaaiperiode voor groenbemesters met twee weken te verlengen tot 15 september 2016, waarbij een beperkte hoeveelheid kunstmest als enige geschikte startbemesting wordt gezien.

Met de meeste hoogachting,

(w.g.)

Em. prof. dr. André van der Zande

Voorzitter Technische Commissie Bodem